

§ 3. Moliyaviy ijara hisobi

25. Moliyaviy ijarada moliyaviy ijara ob'yecktiga egalik qilish va foydalanish huquqi bilan bog'liq barcha risklar ijarachiga (lizingga oluvchiga) o'tkaziladi. Bunda, lizing bo'yicha ijaraga olingan mol-mulkning tasodifan nobud bo'lishi yoki tasodifan buzilishi xavfi, agar lizing shartnomasida boshqacha tartib nazarda tutilgan bo'lmasa, lizing oluvchiga bu mol-mulkni topshirish paytida o'tadi. Ijarachining (lizingga oluvchining) buxgalteriya hisobida moliyaviy ijara aktiv va majburiyat sifatida moliyaviy ijara muddati boshlanishidagi moliyaviy ijara ob'yeckting joriy qiymati yoki minimal ijara (lizing) to'lovlarining diskontlangan qiymati bo'yicha, agar u past bo'lsa, tan olinishi lozim.

26. Agar ijarachi (lizingga oluvchi) ijara (lizing) ob'yecktni uni sotib olish sanasidagi joriy qiymatidan past narxda sotib olmoqchi bo'lgan hollarda, minimal ijara (lizing) to'lovlari barcha ijara (lizing) muddati davomidagi ijara (lizing) to'lovlari va ijara (lizing) shartnomasida ko'zda tutilgan ijara (lizing) ob'yecktni sotib olish summasidan tashkil topadi.

27. Minimal ijara (lizing) to'lovlarining diskontlangan qiymatini hisoblashda diskontlaydigan omil bo'lib moliyaviy ijara shartnomasida ko'zda tutilgan foiz stavkasi hisoblanadi, agarda uni aniqlash imkoniyati bo'lsa, aks holda ijarachining (lizingga oluvchining) qarz kapitali bo'yicha o'sib boruvchi foiz stavkasidan foydalaniladi.

28. Moliyaviy ijarada, ijara (lizing) to'lovlari ijaraga beruvchi (lizingga beruvchi)ga moliyaviy ijara ob'yeckti qiymatining ijarachi (lizingga oluvchi) tomonidan

qoplanishidan, hamda ijaraga beruvchi (lizingga beruvchi)ning foizli daromadidan iborat bo‘ladi.

29. Moliyaviy ijara muddatining boshlanish paytida ijarachi (lizingga oluvchi) va ijaraga beruvchi (lizingga beruvchi) ijara (lizing) to‘lovlarini to‘lash jadvalini (tartibini) kelishib oladi va unda ijaraga (lizingga) beruvchining foizli daromadi, moliyaviy ijara ob‘yektining qiymatini qoplash bo‘yicha majburiyatlar va ularning moliyaviy ijara muddati davomida taqsimlanishi ko‘rsatiladi.

30. Moliyaviy ijara bo‘yicha foizlar moliyaviy ijara shartnomasi muddati davomida davrlar bo‘yicha taqsimlangan bo‘lishi va har bir davrda qoplanmagan majburiyatlar qoldig‘iga doimiy foiz stavkasini o‘rnatish maqsadida ijara (lizing) to‘lovlarini to‘lash jadvali (tartibi)da aks ettirilishi kerak.

31. Ijarachi (lizingga oluvchi) tomonidan amalga oshirilgan moliyaviy ijara ob‘yektini sotib olish, yetkazib berish yoki belgilangan maqsadda foydalanish uchun yaroqli holga keltirish bilan bog‘liq xarajatlar moliyaviy ijara ob‘yektining qiymatiga qo‘shiladi.

32. Ijarachining (lizingga oluvchining) moliyaviy ijara ob‘yektini yaxshilash (obodonlashtirish, qo‘shimcha qurish, qo‘shimcha asbob-uskunalar bilan ta‘minlash, rekonstruksiya, modernizasiya qilish, texnik qayta qurollantirish va shunga o‘xshash boshqa) xarajatlari moliyaviy ijara ob‘yektini qiymatini ko‘paytiruvchi kapital quyilmalar sifatida aks ettiriladi.

Korxonani ijaraga olish shartnomasida boshqacha tartib nazarda tutilgan bo‘lmasa, korxonani ijaraga oluvchi ijaraga beruvchining ruxsatidan qat’i nazar,

ijaraga olingan mol-mulkni ajratib bo'lmaydigan tarzda yaxshilash qiymatini olishga haqli.

Agar moliyaviy ijara ob'yekti, ijaraga (lizingga) beruvchining ruxsati bilan yaxshilangan bo'lsa, shartnomaning amal qilish muddati tugagandan so'ng yoki shartnoma bekor qilingach, ijarachi (lizingga oluvchi) ana shu maqsad yo'lida sarflagan barcha xarajatlarining qoplanishini talab qilish huquqiga ega, agarda moliyaviy ijara shartnomasida o'zgacha shartlar ko'zda tutilmagan bo'lsa.

Ijaraga (lizingga) beruvchining ruxsatisiz amalga oshirilgan moliyaviy ijara ob'yektini yaxshilashga sarflangan mablag'lar (qo'yilmalar) va ularni moliyaviy ijara ob'yektiga zarar yetkazmagan holda ajratib olish imkoniyati bo'lmasa, moliyaviy ijara shartnomasining amal qilish muddati tugagach yoki shartnoma bekor qilingach, ular ijaraga (lizingga) beruvchiga tekinga o'tadi, agarda moliyaviy ijara shartnomasida o'zgacha shartlar ko'zda tutilmagan bo'lsa. Biroq, agarda ularni moliyaviy ijara ob'yektiga zarar yetkazmagan holda ajratib olish mumkin bo'lsa va agar ijaraga (lizingga) beruvchi ularning qiymatini to'lashga rozi bo'lmasa, bunday hollarda ijarachi (lizingga oluvchi) ularni ajratib olishi mumkin.

Oldingi tahrirga qarang.

33. Moliyaviy ijarada har bir hisobot davri uchun moliyaviy ijara ob'yekti bo'yicha amortizasiya ajratmasi kabi xarajatlar yuzaga keladi. Moliyaviy ijara ob'yektlari bo'yicha amortizasiyani hisoblash ijarachi (lizingga oluvchi) tomonidan Buxgalteriya hisobining milliy standarti (5-sonli BHMS) «Asosiy vositalar»ga (ro'yxat

raqami 1299, 2004 yil 20 yanvar) muvofiq amalga oshiriladi.

(33-band O'zbekiston Respublikasi moliya vazirining 2017 yil 9 iyundagi 71-sonli [buyrug'i](#) (ro'yxat raqami 1946-1, 16.06.2017 y.) tahririda — O'R QHT, 2017 y., 24-son, 512-modda)

34. Ijarachi (lizingga oluvchi) moliyaviy ijara shartnomasi muddati tugagandan keyin moliyaviy ijara ob'yektiga mulkiy egalik qilish huquqini olishiga ishonchi bo'lmasa, u holda u quyidagilardan qaysi biri qisqaligidan kelib chiqib: moliyaviy ijara shartnomasi muddati davomida yoki moliyaviy ijara ob'yektining xizmat qilish muddati davomida to'liq amortizasiya qilishi mumkin.

35. Ijarachining (lizingga oluvchining) aniq bir davrdagi moliyaviy ijara ob'yekti bo'yicha amortizasiya ajratmasi va moliyaviy xarajatlari (moliyaviy ijara bo'yicha foizlari) summasi mazkur davrda to'lanishi lozim bo'lgan ijara (lizing) to'lovlari summasiga teng bo'lmasligi mumkin.

36. Moliyaviy ijara ob'yektini har yili qayta baholash ijarachi (lizingga oluvchi) tomonidan qonunchilikda o'rnatilgan tartibda amalga oshiriladi.

37. Moliyaviy ijara shartnomasi tugatilganda ijarachi (lizingga oluvchi) tomonidan moliyaviy ijara ob'yektini qaytarish munosabati bilan balansdan chiqarish, moliyaviy ijara shartnomasiga muvofiq moliyaviy ijara to'xtatilgan sanadagi moliyaviy ijara ob'yektining qoplanmagan qiymati summasi bo'yicha amalga oshiriladi.

Moliyaviy ijara ob'yektining chiqib ketishidan moliyaviy natija (foyda yoki zarar) moliyaviy ijara

ob'yektining qoldiq (balans) qiymati bilan ijara (lizing) to'lovlari jadvali (tartibi) bo'yicha qolgan qarz o'rtasidagi farq sifatida moliyaviy ijara ob'yektining chiqib ketishi bilan bog'liq bo'lgan xarajatlar summasini hisobga olgan holda aniqlanadi.

Moliyaviy ijara ob'yektining chiqib ketishidan moliyaviy natija (foyda yoki zarar)ni aniqlaganda, oldingi qayta baholashlardagi moliyaviy ijara ob'yekti qiymatining ko'paygan qoldiq summasi, ya'ni oldingi baholashlardagi qiymatining ko'payish summasining oldingi baholashlardagi qiymatining kamayish summasidan ortgan qismi moliyaviy ijara ob'yektining chiqib ketishidan ko'rilgan daromad tarkibiga qo'shiladi va bir vaqtning o'zida «Mulkni qayta baholash bo'yicha tuzatishlar» schyoti bo'yicha rezerv kapitalini kamaytiradi.

38. Ijaraga (lizingga) beruvchining buxgalteriya hisobida moliyaviy ijara aktiv (debitorlik qarzi) sifatida moliyaviy ijara muddati boshlanishidagi moliyaviy ijara ob'yektining joriy qiymati yoki minimal ijara (lizing) to'lovlarining diskontlangan qiymati bo'yicha, agar u past bo'lsa, tan olinishi lozim.

39. Ijaraga (lizingga) beruvchining foizli daromadi moliyaviy ijara shartnomasi muddati davomida davrlar bo'yicha taqsimlangan bo'lishi va moliyaviy ijara shartnomasining har bir davrida qoplanmagan majburiyatlar qoldig'iga doimiy foiz stavkasini o'rnatish maqsadida ijara (lizing) to'lovlarini to'lash jadvali (tartibi)da aks ettirilishi kerak.

40. Ijaraga (lizingga) beruvchi tomonidan amalga oshirilgan va moliyaviy ijara shartnomasiga muvofiq

ijarachi (lizingga oluvchi) tomonidan qoplanadigan moliyaviy ijara ob'yektini yetkazib berish va belgilangan maqsadda foydalanish uchun uni yaroqli holga keltirish bilan bog'liq bo'lgan xarajatlar moliyaviy ijara ob'yektining qiymatiga qo'shiladi. Bunda, agar moliyaviy ijara shartnomasiga muvofiq yuqoridagi xarajatlar ijarachi (lizingga oluvchi) tomonidan qoplanmaydigan bo'lsa, ular yuzaga kelgan paytdagi tegishli hisobot davri xarajatlari sifatida tan olinadi.

41. Moliyaviy ijara ob'yektini berish (olish) paytida ijaraga (lizingga) beruvchining foizli daromadi (ijarachining (lizingga oluvchining) moliyaviy ijara foizi bo'yicha xarajatlari) buxgalteriya hisobida aks ettirilmaydi.

Bunda ijaraga (lizingga) beruvchining foizli daromadi va ijarachining (lizingga oluvchining) moliyaviy ijara foizi bo'yicha xarajatlari, pulni to'lash vaqti va kelib tushishidan qat'iy nazar, tegishli hisobot davrlarida ijara (lizing) to'lovlarini to'lash jadvali (tartibi)ga muvofiq hisoblanadi.

42. Moliyaviy ijara ob'yektlari berilayotganda, ijaraga (lizingga) beruvchining buxgalteriya hisobida aktiv (debitorlik qarzi) sifatida tan olinadigan qiymat bilan uning boshlang'ich qiymati (agar berilayotgan ob'yekt ishlatilmagan bo'lsa) yoki qoldiq qiymati (agar ob'yekt berilishiga qadar ishlatilgan bo'lsa) o'rtasidagi farq, rezerv kapitalining «Mulzni qayta baholash bo'yicha tuzatishlar» schyotida qayd qilingan moliyaviy ijara ob'yektlarini qayta baholashlar natijasini, ya'ni mazkur moliyaviy ijara ob'yektini oldingi baholashlardagi qiymatining ko'payishi summasining oldingi

baholashlardagi qiymatining kamayish summasidan ortgan summasini hisobga olgan holda, tuzatishlar kiritilgandan so'ng kechiktirilgan daromad (xarajat) sifatida aks ettiriladi va ijara (lizing) to'lovlarining hisoblanishiga qarab bir me'yorda (oyma-oy) asosiy faoliyatning boshqa daromadlari (boshqa operasion xarajatlari) ga olib boriladi.

43. Ijaraga beruvchi tomonidan moliyaviy ijara shartnomasi tugatilganda moliyaviy ijara ob'yektini kirim qilish moliyaviy ijara shartnomasiga muvofiq moliyaviy ijarani tugatish kunidagi qarzdorlik (debitor qarzdorlik) summasi bo'yicha amalga oshiriladi.

44. Lizing ob'yekti lizingga oluvchining krediti (qarzi) hisobidan olinayotgan hollarda, aniq bir lizing ob'yektiga nisbatan lizingga beruvchining kreditori va lizingga oluvchi sifatida bir shaxs ishtirok etishiga yo'l qo'yilmaydi.

45. Ijaraga beruvchi ijara (lizing) ob'yektini bo'lg'usi foydalanuvchidan keyinchalik uni xuddi shu shaxsga ijaraga (lizingga) berish uchun sotib olgan hollarda, ijarachi va sotuvchi bir shaxs bo'lishiga yo'l qo'yiladi.